

การประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมสู่การจัด
การท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา
จังหวัดบุรีรัมย์*

(How to Apply a Cultural Dimension for
Supporting Community Tourism of Ban
Huai Wai Phatthana, Buriram Province)

อุทิศ ทาหอม**

(Utis Tahom)

สุจิตรา ยางนอก***

(Sujitra yangnok)

เขมิกา อารมณ์****

(Khemeka Arrom)

สันติภาพ ชารัมย์*****

(Santipap Charam)

Received: April 5, 2021

Revised: July 12, 2021

Accepted: September 10, 2021

บทความวิจัย

วิชาการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนบ้านห้วยหวายพัฒนา ตำบลโคกสะอาด อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (Associate Professor, Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University).

*** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (Lecturer, Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University).

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (Asst. Prof. Dr., Applied Statistics, Faculty of Science, Buriram Rajabhat University).

***** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (Asst. Prof., Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University).

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมและศึกษาผลการเปลี่ยนแปลง สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากระบบสารสนเทศ กลุ่มเป้าหมายในการทำการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 225 คน ได้แก่ อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์นักพัฒนา ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ผู้อาวุโส หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนใจ 4 รูปแบบ คือ 1. การประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1.1 รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ แหล่งน้ำหนองโดนให้เป็นพื้นที่ “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” 1.2 รูปแบบพัฒนาตำนาน ความเชื่อผีดูหนัง 1.3 รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาตาน้ำกิน 2. รูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้แก่ 2.1 รูปแบบการจัดทำป้ายบอกทางท่องเที่ยวชุมชน 2.2 รูปแบบการทำเพจ (Page) ของชุมชน 2.3 การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ (Page) ที่มีคนติดตามจำนวนมากระดับจังหวัด 3. รูปแบบบริหารจัดการกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้แก่ 3.1 หมวดเงินทุนกลุ่ม 3.2 หมวดการกู้เงินและการคิดดอกเบี้ย 3.3 หมวดข้อห้ามกลุ่ม และ 4. รูปแบบความพร้อมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา เกิดผลการเปลี่ยนแปลงมิติทางวัฒนธรรม 4 ด้าน ได้แก่ 1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม 2 ด้านเศรษฐกิจ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม 4 ด้านนโยบาย พร้อมทั้งเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชุมชนจากนักท่องเที่ยวและคณะศึกษาดูงาน จำนวน 1,200 บาท ต่อครั้ง และรายได้จากการ

88 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

ขายฝากปลอดสารพิษ จำนวน 1,500 - 2,000 บาทต่อเดือน รวม เป็นเงิน 2,700 - 3,000 บาทต่อเดือน

คำสำคัญ: การพัฒนา , มิติทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวชุมชน, บ้านห้วยหวายพัฒนา, จังหวัดบุรีรัมย์

ABSTRACT

This research aims to apply a cultural dimension to community tourism development at Ban Huai Wai Phatthana, Buriram Province and to assess the impact of tourism on the community. The study uses community-based research (CBR) methodology. Data was collected from in - depth interviews, focus group discussion, community potential analysis, participant observation, documents and information retrieval. Key informants are community research volunteers, community leaders, development monks, villagers, elderly people, and local government officials, totaling 255 persons. The results reveal that, to develop a sustainable cultural tourism, certain activities need to be undertaken. These include: 1) in cultural dimension, the development of Ban Nong Don water resource to be an eating out and market place as well as a tourist site, and the revival of ghosts watching movies legend and the local wisdom of lowing water for consumption; 2) in public relations, the use of signposts to indicate the direction of tourist sites, the design of community web page, and the promotion of tourism activities in web page in provincial level; 3) in management, fund raising and money allocation, and prohibition of any activities adverse to tourism; and 4) unity in the community, with people co - operating in tourism development.

Tourism has positive impacts on community in several aspects, including society, culture, economy, and environment. For instance, it builds careers and generates income to the local population. More importantly, it creates co - operation among public sectors, academic

institutions, private sector, and the locals for community sustainable development.

Keywords: Development, Cultural Dimension, Community Tourism,
Ban Huai Wai Phatthana, Buriram Province

บทนำ

ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวน 108 ครัวเรือน อาชีพหลักคือทำนา ทำไร่ ทำสวน ส่วนอาชีพรองคือทอผ้า และรับจ้างทั่วไป ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาพื้นที่ติดกับศูนย์การเรียนรู้ของพ่อผาย สร้อยสะกลาง ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ มีนักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานและอบรมความรู้การทำเกษตรผสมผสานเป็นจำนวนมาก จึงเป็นจุดสำคัญที่ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาต้องการพัฒนาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงกลุ่มคนที่มาศึกษาดูงานจากศูนย์การเรียนรู้ของพ่อผาย สร้อยสะกลาง ให้เข้ามาเที่ยวชมวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชุมชน ประเพณีแห่นางแมว ศาลปู่ตาจ้างหนิง การทำเกษตรผสมผสาน บรรยายภาคคลองลำห้วยหวาย ดำนาบนตักน้ำกินของคนบุรีรัมย์ การเรียนรู้การบริหารจัดการ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้าไหมทางกระรอก ผ้าขึ้นดินแดง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดกันมา เช่น รำวงย้อนยุค รำกะลา ปัจจุบันยังมีการรำในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานเกษียณอายุราชการ การฉลองพระ เป็นต้น และยังมีอาหารพื้นถิ่นที่แสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรม ได้แก่ หลามปลาช่อน หลามไก่บ้าน 5 เดือน ต้มยำยอดหวาย น้ำพริกยอดหวาย ลอดช่องใบเตย บัวลอยไข่หวานมะพร้าวอ่อน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ถือได้ว่าเป็นอาหารทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ นับเป็นศักยภาพทางวัฒนธรรมที่จะต้องพัฒนาไปสู่การรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

จากการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา พบว่า ปัจจุบันชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ องค์กรความรู้ การจัดการชุมชน สำหรับรองรับการท่องเที่ยว จึงเป็นข้อจำกัดที่จะต้องอาศัยองค์ความรู้ทางวิชาการมาช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสำคัญ และพัฒนาสินค้าของฝากที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ผ้าขึ้นดินแดง กระเป๋ ผ้าพันคอ เป็นต้น ให้มีความน่าสนใจ ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มีความทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค จากการศึกษาสถานการณ์เดิมของชุมชน พบว่า ปัจจุบันชุมชนกำลังเผชิญปัญหาในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่การท่องเที่ยวอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยว
2. ชุมชนขาดการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ
3. ขาดการประชาสัมพันธ์ให้

นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลในวงกว้าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาการพัฒนาศักยภาพขององค์ความรู้ของชุมชน พบว่า ชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยว เช่น การนำประเพณีข้าวพันก้อน ประเพณีดำน้ำกิน คลองลำห้วยห้วย มาสร้างจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ นอกจากนี้ยังขาดทักษะองค์ความรู้ในการพัฒนาประเพณี วัฒนธรรมดังกล่าวมาสร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยงต่อการเที่ยว

2. ปัญหาการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า ชุมชนยังไม่สามารถเชื่อมโยงพื้นที่จุดเด่นที่จะใช้เป็นเส้นทาง ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวในชุมชน ตลอดจนการยกระดับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้มีความน่าสนใจนำการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและเกิดความสนใจที่จะมาเที่ยวชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาเห็นความสำคัญในการยกระดับศักยภาพชุมชน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยว โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและประชาชนในพื้นที่ในการค้นหาศักยภาพทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น และพัฒนาศักยภาพให้กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เนื่องจากวัฒนธรรมในฐานะเป็นตัวแทนของความเป็นอัตลักษณ์ในการสร้างคุณค่าให้กับคนในชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และรวมกลุ่มในการถ่ายทอดประมวผล ตลอดจนสนับสนุนให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อันดีงามของตนเอง ให้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีความเข้าใจรากเหง้า การเป็นวัฒนธรรมที่แบ่งปัน เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพให้ชุมชนเรียนรู้บนรากฐานวิถีชีวิตของตนเองและพัฒนาทักษะการคิด การให้คนในชุมชนมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเองบนฐานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการติดต่อทางปัญญาให้แก่คนในชุมชนให้รู้จักการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วางแผน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมมือกันจัดการตนเอง สร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่อยู่บนวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมและศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

การยกระดับองค์ความรู้วิถีวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จำเป็นต้องค้นหาวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งหาความสัมพันธ์ ค้นหา เหตุ และปัจจัยที่จะยกระดับองค์ความรู้ของชุมชนบนพื้นฐาน องค์ความรู้เดิม เติบโตความรู้ใหม่ (ความรู้ชุมชน ผสมผสานความรู้สร้างสรรค์) ซึ่งเป็นรากฐานของ สังคมไทย โดยมีการประยุกต์ใช้แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม และแนวคิดการท่องเที่ยว ชุมชน ดังนี้

1. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น บน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สะท้อนถึง เอกลักษณ์และความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ที่สำคัญวัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่สั่งสมมาเป็น ระยะเวลาผ่าน การทดลอง ทดสอบ และพิสูจน์จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันของสังคม บนพื้นฐานการปฏิบัติสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมเป็นข้อตกลงที่ไม่เป็น ทางการ แต่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป วัฒนธรรมจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม ที่ช่วยประสานความสัมพันธ์ให้เกิดความกลมกลืนอยู่ด้วยกัน อย่างมีความสุข ซึ่ง Tanapornpan (1996) กล่าวว่า ทุนวัฒนธรรม หมายถึง ทุนที่ใช้ ไปในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรม สินค้าบริการใดที่มีวัฒนธรรมฝัง ตัวอยู่ สินค้าและบริการเหล่านั้นคือ สินค้าวัฒนธรรม (Cultural Product) สินค้าและ บริการแต่ละประเภทจะมีนัยทางวัฒนธรรมในระดับและความเข้มข้นต่างกัน ทุนวัฒนธรรมเป็นทุนหลักที่ได้หยั่งรากแล้วทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ อุตสาหกรรม สินค้าวัฒนธรรมขยายตัวอย่างกว้างขวาง สินค้าวัฒนธรรมจำนวนมาก ได้ถูกผลิตและกระจายไปทั่วโลกผ่านกระบวนการสากลาณวัตรของวัฒนธรรม ชาติมหาอำนาจ

Department of Community Development, Ministry of Interior (2018) ได้จำแนกทุนทางวัฒนธรรมออกเป็น 8 ด้าน ประกอบด้วย 1. อาหาร ครอบคลุมถึงลักษณะการรับประทาน รูปแบบการปรุง และภาชนะต่าง ๆ 2. การแต่งกาย หมายถึง รูปแบบเสื้อผ้าอาภรณ์ และแต่งกายในพิธีการต่าง ๆ 3. ที่อยู่อาศัย ครอบคลุมถึงลักษณะการอยู่อาศัย และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ทั้งบ้านเรือนและสถานที่สำคัญ 4. ประเพณี หมายถึง สิ่งที่เราเชื่อถือ และยึดเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมหนึ่ง ๆ จนกลายเป็นแบบแผนที่คนในสังคมนั้นปฏิบัติต่อกันมา เพราะมีประโยชน์ต่อส่วนรวมให้ผลในการยึดโยงจิตใจรวมกัน 5. ภาษา ทั้งการพูด ด้วยหนังสือ จารึกต่าง ๆ 6. อาชีพ เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดจากการทดลองจนกลายเป็นองค์ความรู้ เป็นทักษะที่จุนเจือชีวิตสร้างรายได้ให้ผู้คนในสังคมนั้น 7. ความเชื่อ เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก และสามารถถ่ายทอดโดยการแทนค่าเป็นรูปธรรมได้ 8. ศิลปะพื้นถิ่น หมายถึงการแสดงออกเพื่อความรื่นเริงทั้งการเล่น การแสดงต่าง ๆ ทั้ง 8 วิถีวัฒนธรรมเป็นแกนที่แสดงให้เห็น “วิถี” ชีวิตของมนุษย์ ทว่าในชุมชนแต่ละแห่ง ในแต่ละสังคม ล้วนมีวิถีที่ต่างกันไปตามภูมิวัฒนธรรม และภูมินิเวศ เป็นความต่างที่มี “อัตลักษณ์” เป็นตัวของตัวเอง ดังที่ Tahoma et al. (2015) ได้กล่าวว่าทุนทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่สะสมอยู่ในระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัตถุสิ่งของรวมไปถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของที่ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยกันสืบทอดและนำความรู้เผยแพร่ให้กับคนรุ่นหลังได้รู้ถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้ใช้ฐานความรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและเป็นกลไกสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้ชุมชนได้ปรับตัวอย่างสมดุลกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ Pinanratchathon (2019: 128) ได้กล่าวถึงการประเมินคุณค่าทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเกี่ยวเนื่องกับบุคคล เหตุการณ์ กิจกรรม หรือช่วงเวลาที่สำคัญในอดีต ที่มีอิทธิพลต่อทุนทางวัฒนธรรมหรือพื้นที่ 2. คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ เกี่ยวกับสถานที่หรือพื้นที่ ที่มีทัศนียภาพหรือลักษณะทางกายภาพงดงาม สะท้อนรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น 3. คุณค่าทางด้านวิชาการ เป็นการแสดงข้อมูลที่มีศักยภาพ คุณค่าการเป็นตัวแทนของความรู้ ที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเข้าใจประวัติศาสตร์ และความ เป็นมาทางวัฒนธรรม 4. คุณค่าทางด้านสังคม คุณสมบัติของสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ

ทางสังคม ทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมโยงกลุ่มคน ชุมชน เอกชน และรัฐ

2. แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาศักยภาพของชุมชนผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ สร้างการเรียนรู้ ตระหนักให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของทุนชุมชน และการออกแบบเพื่อสร้างมูลค่าใหม่ของสินค้าที่ระลึกเพื่อยกระดับการท่องเที่ยว และบริการหรือกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่จากการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจบนแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่ง Romrattanapun (2008) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายใต้กรอบการอนุรักษ์ และต้องมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป มีการกำหนดทิศทางและมาตรการการส่งเสริมและการพัฒนาที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งป้องกันและควบคุมปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่จะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากประเด็นดังกล่าวพิจารณาพร้อมกับ Suwanvijit (2019) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศโดยเน้นคุณภาพและความมั่นคงของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์การท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมและคุณภาพชีวิตของประชาชนท้องถิ่น โดยจำแนกไว้ 7 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาและบริการจัดการต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถรองรับได้ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ ด้านสังคม และวัฒนธรรม 2) ต้องตระหนักถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม 3) กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือนันทนาการที่จัดขึ้นต้องเน้นการให้ประสบการณ์และคุณค่าแก่ผู้มาเยือน 4) ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น 5) เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อนหรือกลมกลืนกับธรรมชาติหรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น 6) ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ 7) พัฒนารูข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและตัดสินใจ

ดังนั้น บทความนี้จึงนำแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม และแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน มาเป็นฐานในการศึกษา โดยแนวคิดทั้งหมดมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงต่อพัฒนาด้าน พัฒนาความรู้ และการสื่อสารไปสู่เป้าหมาย เพราะการพัฒนาศักยภาพ คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทักษะความรู้ และประสบการณ์ให้นำมาสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นรูปธรรม ผสมผสานบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และทุนมนุษย์ ให้กลายเป็นฐานรับรองต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวชุมชน บ้านห้วยหวายพัฒนา ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างชาญฉลาดบนพื้นฐานคำว่า “รหัสวัฒนธรรม” หรือ Creative DNA ของตนเอง ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมจากบรรพบุรุษ และสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มของชุมชน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน การทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน และการทำกิจกรรมสาธารณะของประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนา เพื่อสร้างข้อสรุปร่วมในการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีประชาคม การเดินสำรวจชุมชน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) การรวบรวมข้อมูลจากทุติยภูมิของการวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documents) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการวิจัยและแนวคิดรวมทั้งทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งป็นองค์ความรู้ที่นำมากำหนดกรอบแนวคิด และกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบท

ชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศักยภาพของชุมชน จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สถิติ รายงาน บันทึกการประชุมของภาคราชการและชุมชน รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ประกอบด้วยข้อมูลด้านบริบทของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ทุนมนุษย์ เป็นต้น และศึกษาการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการทำกิจกรรมสาธารณะของประชาชนบ้านห้วยห้วยพัฒนาโดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview technique) โดยใช้แนวสัมภาษณ์ (Interview guide) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มของชุมชน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ การมีส่วนร่วมของชุมชน การทำการเกษตร และกิจกรรมสาธารณะของประชาชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา

2.2 การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - structured interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - structured Interview schedule) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับบริบทของชุมชน การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มของชุมชน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งผลการดำเนินงานของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อค้นหาคุณค่าและความสัมพันธ์ระหว่างมิติทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focused group) โดยใช้ประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาหารพื้นถิ่น ฯลฯ มีผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 8 - 10 คน พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการต้อนรับ แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน พัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน การละเล่นพื้นบ้าน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นต้น

2.4 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant observation) โดยใช้แบบตรวจรายการ (Checklist) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติรวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านจากการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแบ่งลักษณะ

ของปฏิสัมพันธ์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ 1) ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก (Positive direction) 2) ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ (Negative direction) และ 3) ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลาง (Neutral direction) จากการทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนา

2.5 การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง นักวิจัยชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำปลายมาศ โรงเรียนวัดบ้านห้วยหวาย หนองเติน องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด เข้าร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล เพื่อค้นหาประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม เพื่อบริการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research: CBR) โดยมีประชาชนที่ให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ประกอบด้วย อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน จำนวน 40 คน ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา จำนวน 90 คน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 20 คน ผู้อาวุโสที่มีปราชญ์ทางวัฒนธรรม จำนวน 10 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน พระสงฆ์ (พระนักพัฒนา) 5 รูป หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำปลายมาศ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด จำนวน 20 คน รวม 190 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งให้ข้อมูล และการระดมสมองในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน และสามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ ทุกคนต้องทราบลักษณะผู้ที่มีความรู้ด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน เข้าใจสภาพปัญหาของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 190 คน ที่เลือกจาก 7 กลุ่มเป้าหมาย เพื่อระดมสมองให้การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้แก่ อาสาสมัครนักวิจัยชุมชน ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโสที่มีปราชญ์ทางวัฒนธรรม

ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ (พระนักพัฒนา) เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ลำปลายมาศ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เข้าใจ สภาพพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเป็นอย่างดี โดยใช้วิธีเลือกแบบรวมเจาะจง (Purposive Sampling) พร้อมทั้งมีองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐาน ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา ซึ่งคณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากกลุ่มคนที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน โดยมีการสัมภาษณ์เจาะลึก รายบุคคล สนทนากลุ่ม จัดเวทีวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหา พร้อมทั้งทดลอง ปฏิบัติการร่วมกัน

ผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนาชุมชนให้เกิดการเติบโตอย่างมั่นคงบนรากฐานวัฒนธรรมและการ ทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นปัจจัยสำคัญให้เตรียมความพร้อมต่อการ เปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้นการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นให้เติบโตอย่างยั่งยืนนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยและประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้ร่วมกันระดมสมองวิเคราะห์จุดแข็ง เพื่อกำจุดอ่อน สร้างองค์ความรู้เพื่อสอดรับ โอกาสจากนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการกระจาย รายได้สู่ท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เน้นการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพทางวัฒนธรรมอยู่บนพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม จนเกิด ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

1. ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1. รูปแบบการพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำหนองโดน เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางท่องเที่ยว ชุมชน 2. รูปแบบพัฒนาด้านความเชื่อผิวดิน 3. รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญา ตำนานถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 รูปแบบการพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำหนองโดน เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางท่องเที่ยวชุมชน พบว่า คณะผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม พร้อมทั้งจัดสรรพื้นที่ให้คนในชุมชนได้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นหลักการท่องเที่ยวชุมชนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนภายใต้แนวคิด “พื้นที่กินได้ เทียวได้ ขายได้” ซึ่งคำว่า **กินได้** คือ สร้างแหล่งพื้นที่อาหารที่สะอาดและปลอดภัยของชุมชน **เทียวได้** คือ เป็นการจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกให้สวยงาม ปลูกแบบสร้างสรรค์ มีระบบน้ำที่ดีมีประสิทธิภาพ เป็นแหล่งความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว “เทียวแล้วได้ความรู้” และคำว่า **ขายได้** คือ เน้นการเพาะปลูกแบบผสมผสาน เพื่อลดสถานะความเสี่ยงต่อพืชผลทางการเกษตรให้เกิดระบบเกื้อกูลหมุนเวียน ตรงตามความต้องการของตลาด ดังนั้น การเกษตรจึงเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นระยะเวลานาน การที่คนรุ่นหลังได้อนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม การกิน ยกระดับให้กลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวจึงเป็นการพัฒนาที่สำคัญภายใต้หลักการพึ่งตนเอง ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเป็นการตอบสนองทิศทางการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับผลิตอาหารปลอดสารพิษไว้รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งกระแสการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกำลังได้รับความนิยมทั้งในปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการขายวิถีวัฒนธรรมชุมชนควบคู่กับการสร้างกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นหลักการสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น กล่าวง่าย ๆ คือ **“ขายวิถีวัฒนธรรม เรียนรู้การทำเกษตรผสมผสาน รับประทานอาหารพื้นถิ่น”** จึงพัฒนาพื้นที่หนองโดนให้เป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” เป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวชุมชน พร้อมทั้งเป็นพื้นที่ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีคนในชุมชนมาร่วมกันปลูกพืชผลทางการเกษตรจำนวน 49 แปลง เน้นการเกษตรผสมผสานและปลอดสารพิษ มีระบบบริหารจัดการน้ำที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่รื้อฟื้นความสัมพันธ์วัฒนธรรมการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ก่อนจะมีการดำเนินการวิจัยนี้คนในชุมชน ที่ผ่านมามีคนต่างคนต่างทำหากิน ต่างคนต่างดำเนินชีวิตเฉพาะของตนเองและครอบครัว ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่หนองโดนให้เป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” นับเป็นจุดเริ่มต้นให้คนในชุมชนได้เกิดสัมพันธภาพที่ดีมีกิจกรรมร่วมกัน เกิดเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ของ

ชุมชน การนำเสนอพื้นที่เกษตรให้สร้างสรรค์ สวยงาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้
นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลิน ชื่นชมธรรมชาติในชนบทได้มีโอกาเรียนรู้วิถีชีวิต
ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของคนในชนบท ศึกษาหาความรู้ และ
ประสบการณ์ เกี่ยวกับเกษตรกรรม อาจเป็นไปได้ทั้งเกษตรกรรมในรูปแบบดั้งเดิม
และแบบก้าวหน้าทันสมัย รวมถึงได้สัมผัสบรรยากาศที่สวยงามตามธรรมชาติของชุมชน
(Kongdit et al. 2017) การพัฒนาทรัพยากรสาธารณะของชุมชนให้กลายเป็นพื้นที่
ทางการเกษตรแล้วยังได้สร้างพื้นที่ของทางวัฒนธรรมให้คนในชุมชนได้พบปะ
แลกเปลี่ยน เปิดพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับ
ชุมชน การวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ปลูกพลังการเรียนรู้ให้ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วย
ตนเอง “ปัญหาของชุมชน ชุมชนย่อมรู้ดี การแก้ปัญหาที่ดี คือ ชุมชน” ดังนั้น การที่
ชุมชนห้วยหวายพัฒนาได้นำวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาพื้นที่หนองโดนที่
แห้งแล้งไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้กลายเป็นพื้นที่สีเขียว พร้อมทั้งฟื้นฟูภูมิปัญญา
วัฒนธรรมของชุมชนให้กลับคืนมาดังเดิม สร้างรอยยิ้ม พื้นที่ความสุขตามวิถีพอเพียง
ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลผลิตในพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้”

1.2. รูปแบบพัฒนาด้านความเชื่อผิวดูหนัง พบว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นรวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นที่ได้ส่งสมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นรากเหง้าของชุมชนให้มองเห็นคุณค่า ความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีของชุมชน การรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่น จึงเป็นการสร้างพลังการตื่นรู้ให้เข้าใจรากฐาน สืบสานมรดกของบรรพบุรุษให้ลูกหลานได้เห็นความสำคัญ การที่ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาได้เห็นคุณค่าประเพณี ความเชื่อเกี่ยวกับศาลปู่ตาหลวงอุดมมาสร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยง เพื่อพัฒนาเป็นสิ่งที่น่าสนใจให้คนในพื้นที่ใกล้เคียงได้เข้ามาสักการะกราบไหว้ จนกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความน่าสนใจของความเชื่อดังกล่าวยังพบว่าการแก้บนด้วยการจ้างผญางให้ผิวดูหนังเป็นความเชื่อสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลา 30 ปี ที่ผ่านมายังไม่มีการพัฒนาให้กลายเป็นจุดสนใจและยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างเรื่องราว (Story) ประกอบกับการปรับ ภูมิทัศน์ศาลปู่ตาและประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง เช่น สถานีวิทยุประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) เพจชุมชน (Page) เป็นต้น จนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การบนบานศาลปู่ตามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสิ่งยึดมั่นทางจิตใจ แต่ด้วยอิทธิพลของความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ จนกลายเป็นประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นสืบทอดกันมาจนเป็นความสำคัญของคนในชุมชน ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากการยอมรับนับถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อต้องการแสวงหาคำตอบในสิ่งที่ไม่รู้และเมื่อไม่สามารถค้นหาคำตอบได้ก็จะคาดเดาหรือเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตนเคยรู้มาก่อนหรืออาจจะเดาตามที่เคยมีผู้เล่าไว้ก่อนแล้ว (Jitchinakun 2002)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยและประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนาได้มองหาทิศทางที่จะพัฒนาประเพณีความเชื่อผิวดูหนัง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ผ่านกลยุทธ์ที่เรียกว่า “ผิวดูหนัง” โดยจะมีการทำแก่อินั่ง พร้อมโต๊ะเครื่องเซ่นไหว้ เขียนป้ายประวัติความเป็นมาของ “ปู่ตาหลวงอุดม” หากมีแก้บนโดยการจ้างผญาง ก็จะทำให้จัดโต๊ะ และของเซ่นไหว้ไว้สำหรับ “ปู่ตาหลวงอุดม” ได้ดูหนัง นับเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของความเชื่อให้โดดเด่น หากมีนักท่องเที่ยวมาชุมชนจะได้เข้าใจว่าในบริเวณดังกล่าว คือ พื้นที่ผิวดูหนังเดิมที่ชุมชนยังไม่ได้นำเสนอความแปลกใหม่ สะท้อนความแตกต่าง ต่อยอดความเชื่อให้สร้างสรรค์

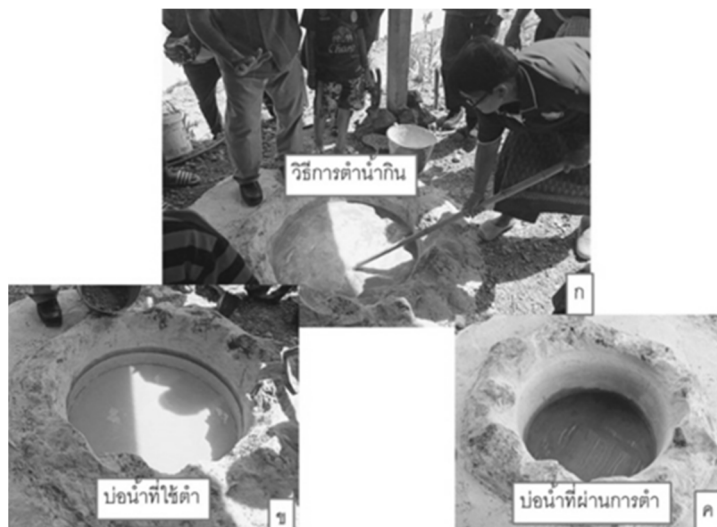
1.3 รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาตาน้ำกิน คำดังกล่าวที่ว่า บุรีรัมย์ตาน้ำกิน ได้สะท้อนภาพการณ์ในอดีตของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ประสบภัยแล้ง การตาน้ำกินเป็นการแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของชาวบุรีรัมย์สมัยก่อนที่นำเอาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมาแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำ กรรมวิธีนี้ได้ชื่อว่าเป็นการตาน้ำกิน การขุดหลุมดินขนาดย่อมขึ้นก่อนและตักเอาโคลนถมในบ่อสระ หรือบึงมาใส่หลุมที่ขุดไว้แล้วย่ำด้วยเท้าจนเป็นเลน หรือนำมาใส่ครุไม้ไผ่ย่ำจนแน่นแล้วตักด้วยไม้ให้โคลนเลนมีความหนาแน่นสูงขึ้น ปล่อยทิ้งไว้ให้ตกตะกอน น้ำจากโคลนเลนจะปรากฏเป็นน้ำใสอยู่ข้างบน ตักไปใช้บริโภคได้ การแก้ปัญหาคาดแคลนน้ำเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ลุล่วงไปได้ (Chidchops 2016)

ดังนั้นการตาน้ำกิน ในช่วงเวลาที่สังคมกำลังปรับวิถีชีวิตจากแบบเก่าสู่แบบใหม่ ชาวบุรีรัมย์ยังไม่รู้จักเขียน ไม่รู้จักประปา อาศัยน้ำกินน้ำใช้จากบ่อ สระ บึง หนอง ห้วย หนอง ฯลฯ นำน้ำมาใช้โดยใช้ครุหอบน้ำจากแหล่งน้ำไปยังบ้าน ซึ่งบางชุมชนอยู่ห่างจากแหล่งน้ำที่ไกล ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวบางปีแล้งมากไม่สามารถหาน้ำสะอาดได้ ชาวบุรีรัมย์จึงช่วยตัวเองด้วยวิธีตาน้ำกินสำหรับชุมชนที่ขาดแคลนน้ำ จนเป็นคำกล่าวติดปากว่า “บุรีรัมย์ตาน้ำกิน” ยังอยู่ในความทรงจำและถือเป็นความภาคภูมิใจของชาวบุรีรัมย์ เนื่องจากเป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นความทรหดอดทนต่อความยากลำบากของบรรพบุรุษและความเฉลียวฉลาดในการนำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้แก้ปัญหาคาดแคลนน้ำ (Document Processing and Archives Committee 1999: 200)

ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนามีชาวบ้านที่เคยผ่านเหตุการณ์ตาน้ำกินในอดีต ได้แก่ บรรจง ทรงรัมย์ สนั่น สุโรรัมย์ ละมุน คำสนวน สำออง ชมชื่น และแย้ม ชนะโม ทั้ง 5 คน มีอายุระหว่าง 60 - 75 ปี มีประสบการณ์และผ่านเหตุการณ์ตาน้ำกินในอดีต ซึ่งสามารถสาธิตภูมิปัญญาตาน้ำกินให้แก่บุคคลรุ่นหลังได้เรียนรู้และเกิดการสืบทอดได้ พื้นที่ตาน้ำกินของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาอยู่บริเวณพื้นที่รอบสระน้ำหนองโดน ในอดีตชุมชนใช้แหล่งน้ำดังกล่าวในการอุปโภคบริโภคและเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ตลอดจนการพบปะพูดคุยของคนในชุมชน จากข้อมูลดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยและชาวบ้านบ้านห้วยหวายพัฒนา พิจารณาเห็นคุณค่าและความสำคัญในการยกระดับมิติทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาตาน้ำกินมานำเสนอให้กลายเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวภายในชุมชน เนื่องจากในจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาร่วมจัดการในประเด็นดังกล่าว ทำให้ชุมชนได้จัดจำลองพื้นที่ภูมิปัญญาดำน้ำกินให้บุคคลที่สนใจได้เรียนรู้ความเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ที่คนทั่วไปรู้จักผ่านคำว่า “บุรีรัมย์ดำน้ำกิน” คณะผู้วิจัยและชาวบ้านบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้สร้างพื้นที่จำลองภูมิปัญญาดำน้ำกิน มีขนาดมีความยาว 2 เมตร กว้าง 2 เมตร มุงหลังคา มีบ่อน้ำ จำนวน 2 บ่อ บ่อน้ำที่ 1 บ่อดำน้ำ บ่อน้ำที่ 2 บ่อน้ำสะอาด ที่ผ่านการดำ โดยมีขนาดวงกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 90 เซนติเมตร ตกแต่งใช้หินเพื่อจำลองพื้นที่เหมือนในอดีต นอกจากนี้ยังมีป้ายเล่าถึงประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาดำน้ำกิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบประวัติความเป็นมาอย่างชัดเจน ดังนั้นการยกระดับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาดำน้ำกินมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนนับว่าสร้างความแตกต่างให้กับจังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันยังไม่มีพื้นที่ใดในจังหวัดบุรีรัมย์สร้างพื้นที่จำลองภูมิปัญญาดำน้ำกิน ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเป็นชุมชนแห่งแรกที่ได้ใช้โอกาสดังกล่าวนำเสนอสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์

ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การสาธิตภูมิปัญญาดำน้ำกินแห่งแรกของจังหวัดบุรีรัมย์

2. รูปแบบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา

การประชาสัมพันธ์เป็นศาสตร์และศิลป์ที่จะนำเสนอข้อมูลต่อประชาชนให้เกิดทัศนคติต่อชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์และค้นหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยง เพิ่มการรับรู้จากคนภายนอกให้สนใจชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ใช้การประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) แผ่นพับ ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับศูนย์สื่อท้องถิ่นของพ่อผาย สร้อยสระกลาง ปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ให้ช่วยแนะนำกับคณะกลุ่มคนมาศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้สื่อท้องถิ่น จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ส่งข้อมูลให้สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ และสถานีวิทย์ชุมชน เป็นต้น มีรายละเอียดการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

2.1 รูปแบบการจัดทำป้ายบอกทางเที่ยวชุมชน พบว่า ชุมชนได้มีการทำป้ายประชาสัมพันธ์ 4 จุด ได้แก่ **จุดที่ 1** ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา เลี้ยวขวา ตรงบริเวณทางเข้าบ้านสระคุณ โดยมีข้อความประชาสัมพันธ์ว่า “ชมวิถีผืนดิน ภูมิปัญญาตำนานถิ่นเกษตรผสมผสาน ชมตำนานแห่งนางแมว จุดชมวิวลำห้วยหวาย **จุดที่ 2** หน้าศูนย์เรียนรู้สื่อท้องถิ่นของพ่อผาย สร้อยสระกลาง มีป้ายติดว่า อีก 2 กิโลเมตร ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา โดยมีข้อความประชาสัมพันธ์ว่า “ชมวิถีผืนดิน ภูมิปัญญาตำนานถิ่นเกษตรผสมผสาน ชมตำนานแห่งนางแมว จุดชมวิวลำห้วยหวาย **จุดที่ 3** บริเวณบ้านหนองเติน เขียนข้อความประชาสัมพันธ์ว่า อีก 500 เมตร ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา **จุดที่ 4** ก่อนเข้าชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา เขียนข้อความว่า “ยินดีต้อนรับ” ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา” ป้ายประชาสัมพันธ์ทั้งหมดชุมชนได้ช่วยกันขอบริจาคแผ่นไม้เก่าที่ไม่ได้ใช้แล้ว นำมาขัดพร้อมทาสีและเขียนข้อความประชาสัมพันธ์ดังกล่าว นับว่าชุมชนได้นำความสามัคคีในการลุกขึ้นมาจัดการปัญหาด้วยตนเอง

2.2 รูปแบบการทำเพจ (Page) ของชุมชน พบว่า กระแสเทคโนโลยี (Disruptive Technology) ที่พลิกโฉมการผลิต การทำธุรกิจ รวมถึงการใช้ชีวิตของผู้คนจากหน้ามือเป็นหลังมือ สองธุรกิจที่รู้จักกันดี คือ เฟซบุ๊ก และ กูเกิล (Google) ดังนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่า เฟซบุ๊ก คือ โซเชียลมีเดีย หรือ สื่อสังคมออนไลน์ที่ใหญ่ที่สุด

ในโลก มีผู้ใช้กว่า 1.6 พันล้านคนทั่วโลก โดยที่กว่า 1 พันล้านคนเข้าใช้ไม่ต่ำกว่า 20 นาที ต่อวัน ซึ่งคิดเป็นประมาณ 1 ใน 3 ของเวลา (Manasan 2017) เฟซบุ๊กเพจ (Facebook Page) เป็นการสร้างการประชาสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งไม่ต่างจากหน้าเว็บไซต์พ่อค้าแม่ค้าบนโลกออนไลน์ที่ส่วนใหญ่จะใช้ช่องทางนี้เป็นหลักเพราะเน้นการขายสินค้าของตัวเองได้อย่างอิสระ สามารถจัดสินค้าได้เป็นหมวดหมู่ ต่างจากการใช้เฟซบุ๊กโปรไฟล์ ที่สำคัญสนับสนุนการใช้เครื่องมือทางการตลาดออนไลน์บน เฟซบุ๊ก เช่น การลงโฆษณา เพื่อเพิ่มยอดขาย ยังสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เพศ อายุ อาชีพ พฤติกรรมความชอบอย่างงานอดิเรก เป็นต้น เพื่อเพิ่มโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มลูกค้าในอนาคตได้มีโอกาสเห็นการโพสต์สินค้ามากขึ้น เฟซบุ๊กเป็นของฟรี แต่ต้องเลือกใช้ช่องทางให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องการจึงจะเกิดผลสำเร็จขึ้นได้จากข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้คณะผู้วิจัยและประชาชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา เห็นถึงความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก โดยการจัดทำเพจ (Page) ชื่อว่า “ชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยห้วยพัฒนา” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดกิจกรรมภายในชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ผ่านกระบวนการวิจัย การพัฒนาเมนูอาหารพื้นถิ่น วิถีของชุมชน บรรยายกล่าห้วยห้วย พื้นที่เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร การทำเกษตรปลอดสารพิษ เป็นต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้มีผู้ติดตามเข้าชม “เพจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยห้วยพัฒนา” จำนวน 490 โลก โดยให้คนในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจ และเล่นเฟซบุ๊กได้ จำนวน 5 คน พร้อมคณะผู้วิจัย จำนวน 2 คน เป็นผู้ดูแลเพจ และช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา

2.3 การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ (Page) ที่มีคนติดตามจำนวนมาก
ระดับจังหวัด ในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา คณะผู้วิจัยได้ใช้หลักการประชาสัมพันธ์ 3 ประการ ได้แก่

2.3.1 ทำให้คนสนใจ โดยมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน พร้อมทั้งมีภาพประกอบการบรรยาย เช่น แพลงผักปลอดสารพิษ ภูมิปัญญาดำน้ำกิน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ โดยใช้ข้อความการ

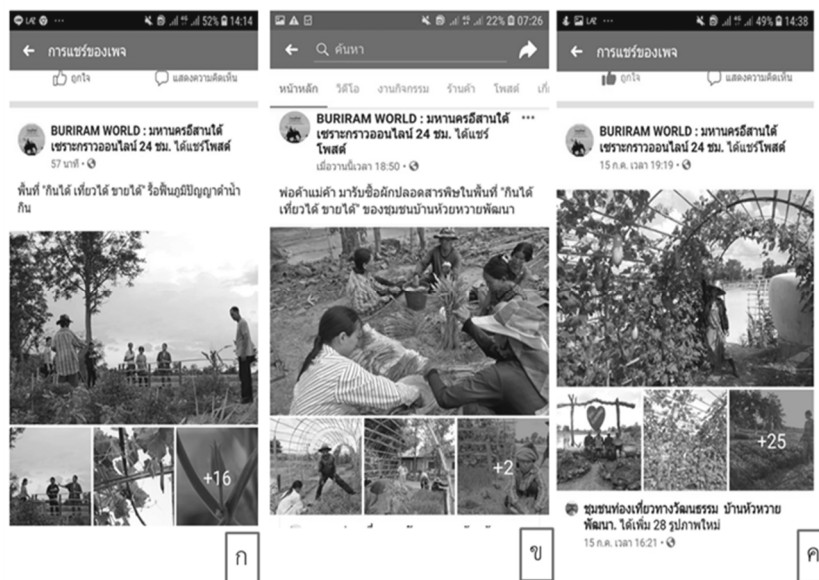
ประชาชนสัมพันธ์ว่า

“ชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา รื้อฟื้นภูมิปัญญา วัฒนธรรมและทรัพยากรยกระดับให้กลายเป็น ท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยพลิกฟื้นสภาพพื้นที่ หนองโดนที่แห้งแล้ง ให้กลายเป็นพื้นที่สีเขียว พัฒนา ภายได้คำว่า “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” มีจุดถ่ายภาพ ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนยังได้นำภูมิปัญญา การดำน้ำกิน สร้างจำลองวิถีชีวิตของคนในอดีตให้กับ บุคคลที่สนใจได้เข้ามาเที่ยวชมภูมิปัญญาของคนบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นชุมชนแห่งแรกที่สร้างขึ้น พร้อมสาธิตการดำน้ำ ให้ได้รับชม ชุมชนเราร่วมกันพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เชิญนักท่องเที่ยวทุกคนมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม และชิมเมนูอาหารพื้นถิ่นเลิศรส มีที่พักสะอาดและ ปลอดภัย เพียงท่านมาเที่ยวชมจะเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา ภูมิปัญญา ดำน้ำกิน”

จากข้อความการเชิญชวนดังกล่าวส่งผลให้หน่วยงานราชการและ ประชาชนในจังหวัดเข้ามาดูพื้นที่เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งศึกษาดูงานจากพื้นที่ ใกล้เคียง เช่น ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 (บ้านผึ้งร้อยรัง) อำเภอบ้านกรวด จังหวัด บุรีรัมย์ นายกเทศบาลตำบลบึงเจริญและคณะ คณาจารย์และนักวิจัยจากสถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โรงเรียนดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

2.3.2 สร้างการจดจำชุมชน คณะผู้วิจัยให้ข้อมูลโดยส่งข้อมูลให้กับ เพจต่าง ๆ ที่มียอดผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก เช่น เพจ BURIRAM WORLD: มหานคร อีสานใต้เซราะกราวออนไลน์ 24 ชม. บุรีรัมย์เมืองน่าอยู่น่าเที่ยว พร้อมทั้งแชร์เข้า กลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มแจ้งข่าวชาวบุรีรัมย์ เกษตรแนวใหม่ “กลุ่มอีสาน” โดยใช้คำว่า “ชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ลูกขึ้นมาจัดการตนเอง นำศาสตร์

พระราชากับการพัฒนาพื้นที่กินได้ เทียวได้ ขายได้ และมีการรื้อฟื้นภูมิปัญญาดำน้ำกินแห่งแรกของจังหวัดบุรีรัมย์” ซึ่งข้อความดังกล่าวทำให้ผู้อ่านและผู้พบเห็นเกิดความสนใจ และเข้ามาสอบถามและกดไลก์เพจ (Page) เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการใช้คำที่ทำให้เชิญชวนให้ผู้ติดตามจำได้ง่าย เพื่อให้เกิดความสนใจเพิ่มมากขึ้น ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ (Page) BURIRAM WORLD: มหานครอีสานใต้เซรากราวออนไลน์ 24 ชม. บุรีรัมย์เมืองน่าอยู่น่าเที่ยว

2.3.3 ทำคนให้เชื่อ มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการนำศาสตร์พระราชากับการพัฒนาตนเอง โดยมีการเขียนข้อความว่า “ชุมชนบ้านห้วยหวาย พัฒนาปลูกผักปลอดสาร ผลิอาหารปลอดภัย มีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี และมีการจัดแปลงเพาะปลูกให้สวยงาม ผสมผสานการรื้อฟื้นวิถีวัฒนธรรมการทำกินของ

ชุมชนในอดีต สร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้มองเห็นคุณค่าต่อการพึ่งตนเอง ผลิตอาหารที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต นักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวจะได้รับประทานผักปลอดสาร อาหารปลอดภัย มีที่พักสะอาด ดูบรรยากาศลำห้วยห้วย มีเมนูอาหารที่สะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ หลามปลา ปลาช่อนอบดิน ยำตะไคร้ ต้มไก่ วัยทีน ซุปนางหวาน บัวลอยไข่หวาน เป็นต้น” ทั้ง 3 หลักการ จึงทำให้ชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนาได้รับความสนใจจากคนในจังหวัดบุรีรัมย์อย่างรวดเร็ว การนำข้อมูลที่โดดเด่นของชุมชนมานำเสนอผ่านเพจกลุ่มในเฟซบุ๊ก จึงเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีมีประสิทธิภาพ ประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา และเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว เดิมบ้านห้วยห้วยพัฒนาเป็นพื้นที่ไม่ได้รับความสนใจ แต่ปัจจุบันมีพ่อค้า แม่ค้า และผู้คนได้เข้าไปเที่ยวชมพื้นที่ “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” เพิ่มมากขึ้นเฉลี่ยเดือนละ 20 คน โดยเป็นคนเดียว มาเป็นคณะ เพื่อศึกษาดูงาน กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนอกจากได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่รูปธรรมแล้ว ยังทำให้คนในชุมชนได้มองเห็นคุณค่าในวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของตนเองมากยิ่งขึ้น ตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นนำภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลักดันให้กลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน

3. รูปแบบบริหารจัดการกลุ่มบ้านห้วยห้วยพัฒนา พบว่า ชุมชนได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีการตั้งกฎ กติกา ข้อตกลงร่วมกันของชุมชน มีสมาชิก จำนวน 49 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

- 1) เพื่อให้สมาชิกได้เกิดวินัยในการออมเงินจากการขายผลผลิตสินค้าทางการเกษตร
- 2) เพื่อให้สมาชิกได้มีเงินกู้ในดอกเบี้ยที่ถูกลง
- 3) เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการด้านอื่น ๆ ของภาครัฐและเอกชน
- 4) เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองในการขายผลผลิตสินค้าทางการเกษตรของชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา
- 5) เพื่อให้สมาชิกที่มาทำการเพาะปลูกใน “พื้นที่กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” มีเงินทุนหมุนเวียนกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ จากวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อชี้ให้เห็นว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยห้วยพัฒนา ได้มีทิศทางการขับเคลื่อนชุมชนร่วมกัน เพื่อลดปัญหาการพึ่งพาจากภายนอก เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ

และเอกชน คณะผู้วิจัยได้สนับสนุนเงินเริ่มก่อตั้งกลุ่ม จำนวน 5,000 บาท และให้สมาชิกทุกคนถือหุ้นคนละ 100 บาท จำนวน 49 หุ้น โดยมีบริษัท SRT Intergrade and Security ร่วมสนับสนุนเงิน จำนวน 5,000 บาท รวมมีเงินก่อตั้งกลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 14,900 บาท ซึ่งมีรายละเอียดกฎ กติกาของกลุ่ม ดังนี้

3.1 หมวดเงินทุนกลุ่ม ได้แก่ 1) เงินทุนของกลุ่ม 2) รับเงินค่าหุ้น 3) เงินอุดหนุนจากส่วนราชการ องค์กรเอกชน และผู้มีจิตศรัทธา เป็นต้น 4) เงินรายได้อื่น ๆ สมาชิกทุกคนต้องลงหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น หนึ่งหุ้นเท่ากับ 100 บาท และจะมีเงินปันผลให้ทุกสิ้นปี 10% จากเงินรายได้ทั้งหมด 5) เงินที่ได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยห้วยพัฒนา ต้องหักเข้ากองทุนกลุ่ม 10% ของรายได้ทั้งหมด 6) เงินจากการขายพืชผลทางการเกษตรส่วนกลาง ในพื้นที่ “กินได้ เทียบได้ ขายได้” ให้นำเงินเข้ากลุ่ม 7) ให้สมาชิกรนำเงินเข้าออมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยห้วยพัฒนา เดือนละ 50 - 100 บาท ทุกเดือน และจะมีการปันผลให้กับสมาชิกทุกสิ้นปี 8) สมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ไม่มีสิทธิ์กู้เงินในกองทุนจนกว่าจะมีรายได้สามารถคืนเงินได้ 9) ผู้มีอำนาจในการเบิกจ่าย 2 ใน 3 โดยมีประธานกลุ่มเป็นหลัก ส่วนอีก 1 คนจะเป็นรองประธานหรือเหรัญญิกก็ได้

3.2 หมวดการกู้เงินและการคดดอกเบี้ย ได้แก่ 1) สมาชิกต้องกู้เงินไม่เกินกว่ามูลค่าเงินฝากของตนเอง 2) ต้องมีผู้ค้ำประกันอย่างน้อย 2 คน เป็นสมาชิกในกลุ่มและต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 6 เดือน 3) ดอกเบี้ยเงินกู้ของสมาชิกให้คิดร้อยละ 2 บาท 4) การกู้เงินของสมาชิกให้ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก มีมติเห็นชอบร่วมกันจึงอนุญาตให้สมาชิกกู้เงินได้ 5) การกู้เงินหากสมาชิกไม่สามารถคืนในตามสัญญาเงินกู้ได้ ให้ผู้ค้ำประกันชดใช้ค่าเงินทดแทน 6) สมาชิกต้องไม่กู้เงินเกินจำนวนการถือหุ้นและเงินฝากในกองทุน 7) สมาชิกทุกคนมีระยะเวลาในการคืนเงินไม่เกิน 6 เดือน ต้องใช้เงินคืนกองทุนให้หมดของเงินกู้ทั้งหมด 8) หากสมาชิกจะถอนเงินกองทุนหรือเงินหุ้นต้องมีเงินฝากคงเหลืออยู่ในบัญชีของกองทุนด้วย

3.3 หมวดข้อห้ามกลุ่ม ได้แก่ 1) หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชุมนุม ห้ามคณะกรรมการ และสมาชิกทุกคนดื่มสุรา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายในการต้อนรับนักท่องเที่ยว หากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษ มีการตักเตือน และปรับเป็นเงิน

จำนวน 1,000 บาท 2) หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชุมชนให้แต่ละครอบครัวดูแลบุตรหลาน ไม่ทำการรบกวนนักท่องเที่ยว เช่น การขับรถเสียงดัง การเปิดเพลงเสียงดัง การดื่มสุรา และของมีพิษ หากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษ ตักเตือน ปรับ 1,000 บาท และส่งดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3) ห้ามทำลาย หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของพื้นที่ท่องเที่ยว “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” หากเกิดความเสียหายต้องซ่อมแซมให้มีสภาพเหมือนเดิม 4) ห้ามขโมยทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว หากจับได้ทางคณะกรรมการจะดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 5) ฝ่ายการเงินและบัญชีต้องมีการชี้แจงค่าใช้จ่ายให้ที่ประชุมทราบทุกครั้ง เพื่อความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ 6) หากมีการทุจริตเงินกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา จะต้องชดใช้คืน หากไม่คืนก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 7) สมาชิกทุกคนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อการบริหารจัดการกลุ่ม 8) สมาชิกทุกคนต้องให้ความสำคัญกับการลงมติของกลุ่มเสียงข้างมาก เสียงส่วนน้อยคอยตรวจสอบและนำเสนอแนะที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้กลุ่มดำเนินการไปได้อย่างเข้มแข็งในอนาคต

4. รูปแบบความพร้อมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของทำหน้าที่กำหนดทิศทางการจัดการการท่องเที่ยว และจัดการดูแลทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ โดยทุกส่วนจะเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ ปัจจุบันทุกชุมชนยังต้องการความร่วมมือภายในชุมชนมากขึ้น รวมถึงการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง (Tancharoen 2016) ใน พ.ศ. 2561 หลังจากโครงการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านห้วยหวายพัฒนา พบว่า ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้า จำนวน 500 บาทต่อเดือน ผลจากการดำเนินโครงการวิจัยชุมชนประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม เพื่อบริหารนักท่องเที่ยวได้แก่ กิจกรรมการต้อนรับ เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน เมนูอาหารพื้นถิ่น สถานที่พักโฮมสเตย์ และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 คืน 2 วัน และ 1 วัน จนมีคณะศึกษา

ดูงานหลายพื้นที่ เช่น ชุมชนบ้านสายศรีพัฒนา 3 (บ้านผึ่งร้อยรัง) อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ คณาจารย์และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประชาชน ตำบลเมืองแฝก ตำบลหินโคน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 125 คน ภายใต้โครงการสัมมนาวิชาการของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำปลายมาศ โรงเรียนดอนมดแดงวิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี และนักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานพื้นที่บ้านพ่อผาย สร้อยสระกลาง ได้มาเที่ยวชม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การจัดโปรแกรมสำหรับนักท่องเที่ยว 2 รูปแบบ คือ 1. เที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน และ 2. เที่ยวแบบ 1 คืน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว จำนวน 1,200 บาท ต่อครั้ง นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการขายผักปลอดสารพิษ คิดเป็นรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,500 - 2,000 บาท รวม 2,700 - 3,000 บาทต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของชุมชนใน พ.ศ. 2561 เพิ่มขึ้น 440 - 500 บาทต่อเดือน โดยมีอัตราค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา
มีรายละเอียดดังนี้

อัตราค่าบริการ		
ลำดับ	รายการ	ราคา/บาท
1	ที่พักโฮมสเตย์ (พร้อมอาหารเช้า)	
	1. แอร์ ราคา คืนละ 250 บาท	250 บาท
	2. ไม่มีแอร์ ราคา คืนละ 200 บาท	200 บาท
2	ค่าอาหารเย็น+เที่ยง (เน้นเมนูอาหารพื้นถิ่น)	
	1. เมนูอาหารพื้นถิ่น 3 รายการ	100 บาท/ต่อมื้อ
	2. เมนูอาหารพื้นถิ่น 5 รายการ	150 บาท/ต่อมื้อ
3	ค่าอาหารว่าง	35 บาท/ต่อมื้อ
4	ค่าการแสดงต้อนรับ เครื่องเสียง 4 ชุดการแสดง 1. รำแห่งแม่ 2. รำเพลงห้วยหวายพัฒนา 3. อ่อนซอนอีสาน 4. รำวงชาวบ้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว	5,000 บาท

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา (ต่อ)

อัตราค่าบริการ		
ลำดับ	รายการ	ราคา/บาท
5	การศึกษาดูงาน ประกอบด้วย 1. ค่ารถรับส่ง คัน 500 บาท คนละ 100 บาท 2. ค่าเครื่องเสียง 1,000 บาท 3. ค่านักเล่าเรื่องชุมชน คนละ 500 บาท จำนวน 3 คน 4. ค่าบำรุงสถานที่ 2,000 บาท	5,000 บาท
	หมายเหตุ หากเดินทางมาเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ คิดค่าใช้จ่ายรวมทุกรายการ คนละ 550 บาท	

5. ผลการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม สำหรับรองรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์

ผลกระทบและความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4. ด้านนโยบาย มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการพัฒนาพื้นที่หนองโดนให้เป็นพื้นที่ “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” ส่งผลต่อการฟื้นฟูวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา ที่มองเห็นการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ให้มีความสำคัญกับทรัพยากรวิถีวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสะท้อนมิติความงามของชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา การวิจัยครั้งนี้ได้ปลูกพลังความสามัคคี รื้อฟื้นวิถีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เสียสละเวลา ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวมาบริจาคพัฒนาพื้นที่ส่วนร่วม ได้แก่ บริจาคโอ่งน้ำ สังกะสี ไม้เสา ข้าวสาร อาหารแห้ง ฯลฯ เพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน คณะผู้วิจัย นักวิจัยชุมชน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านบ้านห้วยห้วย จึงได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาหนองโดน

ให้ตอบโจทย์คำว่า “ท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งมุ่งเน้นให้ชุมชนได้มีอาหารเพียงพอต่อการดำรงชีพภายในครอบครัว เน้นการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรปลอดสารพิษ เน้นการเพาะปลูกแบบผสมผสาน มีการจัดแปลงผักให้สวยงาม ตลอดจนสร้างเครือข่ายทางการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งในพื้นที่แหล่งน้ำหนองโดน ในช่วงเวลาเช้า - เย็นมีคนในชุมชนเข้าไปดูแลแปลงผัก รดน้ำ พร้อมทั้งได้แลกเปลี่ยนสนทนาพูดคุยกันเป็นการสร้างความสุขแบบพอมี พอกิน ตามวิถีพอเพียง การวิจัยในครั้งนั้นนอกจากได้พัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังได้สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้คนในชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยน สนทนาพูดคุยซึ่งกันและกัน และยังก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนอีกด้วย ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือการสร้าง ความพร้อมให้ชุมชนมีพอกอยู่ พอกิน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชวนให้ชุมชนได้มองเห็นคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น แล้วค่อยยกระดับไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แม้ไม่มีนักท่องเที่ยว แต่ชุมชนก็มีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร ดังภาพที่ 4 และภาพที่ 5

สภาพพื้นที่เดิมก่อนทำวิจัย

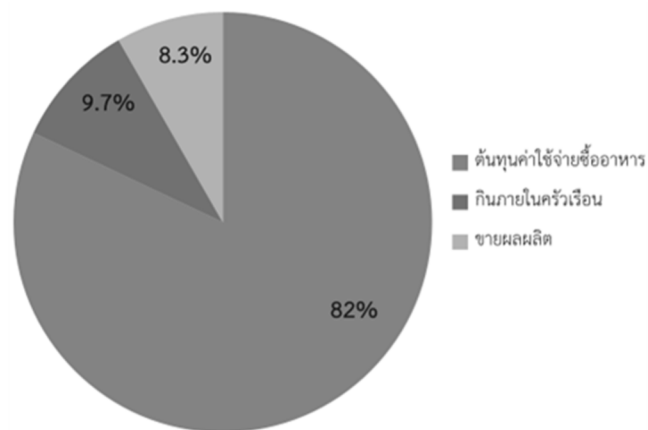
ภาพที่ 4 พื้นที่ก่อนดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 5 พื้นที่หลังดำเนินการวิจัย

5.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผลการดำเนินการวิจัย 1 ปี โดยแบ่งเวลา 3 ระยะ เก็บข้อมูล 6 เดือน วิเคราะห์ วางแผน / พัฒนาคน / พัฒนาพื้นที่ 4 เดือน ปฏิบัติการแก้ปัญหา 3 เดือน คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ในระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่ กรกฎาคม - กันยายน พ.ศ. 2562 พบว่า ก่อนดำเนินการวิจัย ทั้ง 49 ครัวเรือน มีต้นทุนค่าใช้จ่ายสำหรับซื้ออาหาร จำนวน 144,300 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 82.0) หลังจากปฏิบัติการเพาะปลูกในพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” สามารถลดต้นทุนค่าใช้จ่ายได้ 37,005 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 18.0) โดยจำแนกเป็นการกินภายในครัวเรือน เป็นเงิน 19,875 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 9.7) และนำผลผลิตไปขายเกิดรายได้ต่อครัวเรือน จำนวน 17,130 บาท (ร้อยละ 8.3) จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมสำหรับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ตอบโจทย์การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ตอบสนองนโยบายรัฐบาลด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผลักดันส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองบนฐานทรัพยากรและวัฒนธรรม งานวิจัยนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อม

ล้าทางสังคม เพิ่มโอกาสและอำนาจให้ประชาชนจัดการทรัพยากร จัดการมิติทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา

5.3 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้ร่วมกันพัฒนาจากพื้นที่แหล่งล้างขาดความอุดมสมบูรณ์ ให้กลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรของชุมชน ซึ่งเป็นการเน้นย้ำว่า การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานวิถีวัฒนธรรมเป็นการวางรากฐานให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยังเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิธีปฏิบัติให้มองเห็นคุณค่าของการผลิตพึ่งตนเอง ลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก ในทางตรงกันข้ามหากส่งเสริมให้ชุมชนผลิตเพื่อขายจะเป็นการสร้างภาระโดยไม่สนใจและเห็นคุณค่ากับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงเศรษฐกิจชุมชน ผลิตแบบผสมผสานเป็นอาหารภายในครัวเรือนที่สวยงามและสร้างสรรค์ แล้วค่อยขยับไปสู่การขาย เป็นที่มาของคำว่า “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนในอนาคต การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (Office of the

Nation Economic and Social Development Council 2017) ที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อเชื่อมต่อกับสังคมภายนอกในอนาคต

5.4 ด้านนโยบาย พบว่า เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา 6 ภาคส่วน ในการขับเคลื่อนการวิจัยไปสู่ผลลัพธ์ ได้แก่ ภาครัฐ ภาควิชาการ โรงเรียนวัดบ้านห้วยหวายหนองเต็ง ภาคเอกชน วัดศิริมิ่งคลาราม ภาคประชาชน มีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 ภาครัฐ พบว่า สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำปลายมาศได้ใช้เป็นพื้นที่ต้นแบบศึกษาดูงานให้กับชุมชนในอำเภอลำปลายมาศผ่านโครงการสัมมาชีพที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ตลอดจนเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้กับประชาชนที่สนใจ ซึ่งชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคณะศึกษาดูงานจาก 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเมืองแฝก และตำบลหินโคน อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 125 คน ซึ่งได้รับความสนใจ จากเคยซื้อหัวอาหารร้อยละ 100 แต่สามารถลดต้นทุนได้ร้อยละ 68 สำหรับหัวอาหารปลาและไก่พันธุ์ไข่ ส่วนหัวอาหารกบ ลดต้นทุนได้ร้อยละ 57 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนนำองค์ความรู้ไปพัฒนาต่อยอดเพื่อนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด นำข้อมูลจากการวิจัยไปบรรจุไว้ในแผนงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2563 ในการสนับสนุนสร้างโรงเรียนเพื่อการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรในอนาคต พร้อมทั้งมีการส่งเสริมให้ชุมชนใช้พลังงานทางเลือกโซลาเซลล์ในการผันน้ำ เพื่อใช้เป็นประปาหมู่บ้าน

5.4.2 ภาควิชาการ พบว่า คณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้จัดบูรณาการเรียนการสอนในรายวิชาการองค์ท้องถิ่นกับการพัฒนา นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม ชั้นปีที่ 3 ได้จัดโครงการร่วมกับชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ชื่อว่า “ยุวนักพัฒนาจิตอาสาพัฒนาชุมชนพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ในวันอาทิตย์ที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2562 โดยทำกิจกรรมปลูกไม้ผล เช่น ขนุน ฝรั่ง มะพร้าว มะม่วง กล้วย เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างฐานอาหารในอนาคต พร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามตามธรรมชาติ และให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติเพื่อ

ตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาคนไทยในยุค 4.0 ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหา สลับซับซ้อนได้ ทำงานร่วมกับสังคม มีวิจรรย์ญาณและการตัดสินใจอย่างละเอียดและ รอบคอบ ตลอดจนเพิ่มทักษะ องค์ความรู้ ประสบการณ์ของนักศึกษา และสอดคล้อง กับทิศทางการพัฒนาบัณฑิตของกระทรวงอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มี ทักษะความสามารถอย่างรอบด้านและสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

5.4.3 โรงเรียนวัดบ้านห้วยหวายหนองเติน พบว่า มีความสนิทสนมกับ ชุมชนและมีบทบาทพัฒนาความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ทางโรงเรียนจึงได้ให้ นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน โดยขอพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 2 แปลง เพื่อใช้ เป็นพื้นที่ทดลองความรู้ให้กับนักเรียน พร้อมทั้งใช้เป็นพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษให้ เป็นอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนอีกด้วย

5.4.4 ภาคเอกชน พบว่า บริษัท SRT Intergrade and Security มองเห็นคุณค่าและความสำคัญในการช่วยเหลือชุมชน จึงได้ร่วมสนับสนุนงบประมาณ 15,000 บาท ในการสร้างห้องน้ำและจุดถ่ายภาพ พร้อมทั้งบริจาคเป็นเงินกองทุนตั้ง ต้นในการขับเคลื่อนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านห้วยหวายพัฒนา จำนวน 5,000 บาท นอกจากนี้ยังสนับสนุนเงินในการขุดเจาะบาดาล เพื่อนำแหล่งน้ำ มาใช้ในการเกษตร ในพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” จำนวน 10,000 บาท รวมเป็น เงินทั้งสิ้น 30,000 บาท ใน พ.ศ. 2562 ไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด 19 ระบาด ขณะนั้นรัฐบาลได้มีคำสั่งประกาศปิดประเทศ งดการปฏิสัมพันธ์กัน และให้ประชาชน กักตัวอยู่บ้าน ทำให้ทรัพยากรอาหารในชุมชน ท้องถิ่น ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก บ้านห้วยหวายพัฒนาเป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้มีการเตรียมความพร้อมการเปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้กลายเป็นธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank) คือ ปลูกผักปลอดสาร ผลิตอาหารปลอดภัย จนได้ถูกนำเสนอข่าวในช่องทางต่าง ๆ เช่น

1. ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร นำข้อมูลผลการวิจัยไปเผยแพร่ ในหัวข้อ “พลังชุมชน สู้ภัย 'โควิด - 19'”
2. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจได้นำเสนอข่าววันจันทร์ที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ใน หัวข้อ “พลังชุมชน สู้ภัยโควิด 19 เกี่ยวกับการสร้างธนาคารอาหารชุมชน”
3. หนังสือพิมพ์แนวหน้าได้นำเสนอข่าวในหัวข้อ “ชาวบุรีรัมย์!! พลิกพื้นที่ดินเปล่า ทำ ธนาคารอาหารสู้ภัยโควิด - 19”
4. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์นำเสนอข่าว ใน

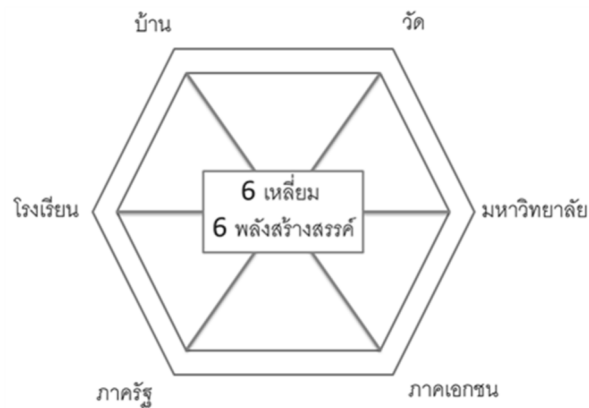
หัวข้อ “นักวิจัย สกสว. นำชาวบุรีรัมย์ทำธนาคารอาหารสู้ภัยโควิด - 19” นอกจากนี้ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้นำไปเขียนเป็นหนังสือ 100 เรื่องเล่าความดี บุรีรัมย์ เกี่ยวกับชุมชนได้ปรับตัวสู้ภัยโควิด 19 ใช้พื้นที่สาธารณะสร้างธนาคารอาหาร ชุมชน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ของชุมชน

ภาพที่ 7 หนังสือ 100 เรื่องเล่าความดีบุรีรัมย์ของศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

5.4.5 วัดศิริมิ่งคลาราม พบว่า วัดได้ให้ความอนุเคราะห์ในการบริจาค โอ่งปูน บรรจุน้ำ 2,000 ลิตร จำนวน 14 ใบ เพื่อมาใช้ในการบรรจุน้ำให้กับสมาชิกที่ เข้ามาทำการเพาะปลูกในพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” พร้อมทั้งบริจาคเสาปูน ไม้ ในการทำสะพานและสร้างศาลากลางน้ำลำห้วยหวาย เพื่อใช้เป็นพื้นที่ถ่ายรูปให้กับ นักท่องเที่ยวอีกด้วย

5.4.6 ภาคประชาชน พบว่า ประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่ โดยใช้แรงงานของชุมชน ตลอดจนการบริจาควัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ เสาไม้ เสาปูน ฝาไม้ ปูน สังกะสี เป็นต้น เพื่อนำมาใช้พัฒนาพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ฉะนั้น ผลลัพธ์ของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเกิดขึ้นเป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ค้นพบกลไกเชิงสถาบันเข้ามาทำงานเพิ่มอีก 3 ภาคส่วน คือภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาครัฐ รวมกับสถาบันเดิม 3 ส่วน คือ บ้าน วัด โรงเรียน รวมเป็น 6 สถาบัน ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย เอกชน ภาครัฐ เกิดเป็นกลไกขับเคลื่อนการทำงานที่มีประสิทธิภาพพัฒนาพื้นที่แห่งแล้งกลายเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ภายในระยะเวลา 1 ปี ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยทั้ง 6 ภาคส่วนมีการขับเคลื่อนร่วมกัน ได้แก่ 1. วัด ได้มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินน้ำให้กับชุมชน 2. บ้าน (ชุมชน) ได้ใช้พลังความสามัคคีและการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ ยกย่องวิถีวัฒนธรรม เช่น พัฒนาด้านความเชื่อผิวดิน สร้างพื้นที่จำลองภูมิปัญญาตำนานกิน เป็นต้น จนกลายเป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” 3. โรงเรียนวัดบ้านห้วยหวายหนองเติน ได้เข้ามามีส่วนร่วมทำแปลงเพาะปลูกผักปลอดสารพิษ และใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน 4. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้ใช้เป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social Lab) ให้นักศึกษาได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งทำกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชุมชน 5. ภาครัฐ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำปลายมาศ ได้ใช้เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานให้กับโครงการสัมมาชีพ เพื่อให้เกษตรกรที่สนใจยกระดับฐานทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน 6. ภาคเอกชน บริษัท SRT Intergrade and Security ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำห้องน้ำ หอถ่ายภาพ และกองทุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นจุดร่วมที่สำคัญในการพัฒนาต่อยอดชุมชนให้เกิดความยั่งยืน สานพลังขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลง คณะผู้วิจัยเรียกว่า “6 เหลี่ยม 6 พลังสร้างสรรค์” กับการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 6 เหลี่ยม 6 พลังสร้างสรรค์

อภิปรายผล

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญในยุคที่ใช้มิติทางวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนสู่การท่องเที่ยว จึงสร้างความสามารถในการแข่งขันมุ่งการยกระดับศักยภาพ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปทบทวนเส้นทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ 2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัลการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการในอนาคต และ 3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ ให้

ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน (Tosaporn Sirisamphan 2018: 13) คณะผู้วิจัยและประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้เกิดคุณค่าและมูลค่า นำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชน จึงใช้พื้นที่หนองโดนที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์พัฒนาให้กลายเป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” ซึ่งตรงตามหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง กำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ต้องได้รับการปรับปรุงและบำรุงรักษาทางด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ที่จอดรถ ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น เพื่อให้เกิดการจ้างงานในระดับชุมชน เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าต่าง ๆ เป็นต้น การวิจัยนี้เกิดข้อค้นพบที่โดดเด่นในการสร้างการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ ได้แก่ 1) ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมแบบครบวงจร ได้แก่ พัฒนาจากฐานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ สร้างความตระหนัก การสร้างนักประชาสัมพันธ์ชุมชน 2) การใช้พลังจิตอาสาสร้างการเปลี่ยนแปลงชุมชน

ข้อค้นพบประการแรก คือ ประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรมแบบครบวงจร โดยการนำปัญหาของชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม ปัญหาด้านอาชีพ เป็นต้น ที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชน จึงเป็นโจทย์ที่ทำให้คณะผู้วิจัยและประชาชนบ้านห้วยหวายพัฒนาได้ร่วมกันค้นหาวิธีการ เกิดแนวคิดที่จะพัฒนาพื้นที่สาธารณะหนองโดนให้เป็นพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” เป็นการยกระดับทรัพยากรที่ไม่ใช้ประโยชน์ นำมาสร้างให้เกิดคุณค่าและมูลค่าอย่างสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เน้นการเพาะปลูกที่สวຍงามเป็นระบบเหมาะแก่การถ่ายรูปสำหรับนักท่องเที่ยว สร้างความตระหนักให้ชุมชนได้มองเห็นคุณค่าต่อวิถีวัฒนธรรมผ่านเกษตรแบบปลอดสารพิษ โดยยึดหลักการ 2 ประการ คือ 1) เป็นพื้นที่ค่าใช้จ่ายต่ำ แต่นำเสนอทรัพยากรที่ดีมีประสิทธิภาพให้เกิดความน่าสนใจ พร้อมทั้งเน้นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชุมชน 2) หาสิ่งที่แตกต่างการจะ

พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ต้องเน้นความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ พัฒนาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญามานำเสนอ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้นกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญต้องเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ เพื่อให้มันคงเสียก่อนแล้วค่อยยกระดับไปสู่การพัฒนา โดยมีหลักกลยุทธ์ที่สำคัญ 4 ประการได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาจากฐานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน คือ ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนาเป็นชุมชนทำการเกษตรผสมผสาน ปลูกผักเลี้ยงปลา และมีวิถีวัฒนธรรมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มีประเพณีแห่นางแมว ภูมิปัญญาตำน้ำกินตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วยหวาย หนองโดน เป็นศักยภาพด้านทรัพยากรที่สำคัญในการยกระดับไปสู่การท่องเที่ยวชุมชน ผ่านการเก็บข้อมูลวิเคราะห์วางแผนสู่การพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการปรับพื้นที่หนองโดนให้เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่กลางชุมชน จำนวน 15 ไร่ มีเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ภูมิปัญญาตำน้ำกิน อุโบสถกลางน้ำ พื้นที่ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ หาปลาของชุมชน เป็นต้น โดยปรับสภาพพื้นที่หนองโดนให้มีความสวยงาม ภายใต้คำว่า “กินได้ เที่ยวได้ ขายได้” เพื่อผลักดันไปสู่ชุมชน CCG คือ Culture Clean Green ได้แก่ 1) คำว่า **กินได้** คือ มีการจัดแบ่งพื้นที่ให้คนในชุมชน จำนวน 49 คน เข้ามาทำการเพาะปลูก โดยมีกติกา ข้อห้ามร่วมกัน เช่น ห้ามใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เน้นการปลูกแบบผสมผสาน เพื่อสร้างเป็นแหล่งอาหารของชุมชนที่สะอาดและปลอดภัยไร้สารพิษ (Clean) 2) **เที่ยวได้** คือ ปรับสภาพจัดพื้นที่เพาะปลูกให้สวยงาม สร้างสรรค์เหมาะสมแก่การถ่ายรูป สะท้อนวิถีวัฒนธรรมของชุมชนในอดีต เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกดอกดาวเรือง ดอกทานตะวัน พร้อมทั้งปรับสภาพดินโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ชุมชนทำเอง จึงเรียกได้ว่า วัฒนธรรมด้านการเกษตร (Culture) 3) **ขายได้** คือ เมื่อพื้นที่มีความสวยงามสะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เน้นการปลูกผักปลอดสารพิษให้เป็นแหล่งอาหารสำหรับชุมชน หากชุมชนมีผลผลิตที่เหลือกิน ก็นำไปจำหน่าย เพื่อนำเงินที่ได้มาจุนเจือครอบครัว เพราะพื้นที่เน้นการพืชผักที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้อย่างชัดเจน (Green)

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ชุมชนบ้านห้วยหวายพัฒนา มีทรัพยากรบุคคล เช่น หมอสมุนไพร เกษตรกรต้นแบบ ปราชญ์ดนตรีพื้นบ้าน เป็นต้น การประยุกต์ใช้ทุนมนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาที่สำคัญ โดยใช้ความรู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชนเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำ พร้อมทั้งความรู้จาก ปราชญ์ชาวบ้านมาจัดเป็นพื้นที่จำลองในบริเวณหนองโดน เพื่อเป็นจุดขาย จุดถ่ายรูป ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การทำแปลงเกษตรผสมผสาน การปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน การจำลองภูมิปัญญาด้านน้ำกิน การทำจุดถ่ายภาพ การทำอุโมงค์ผัก เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างความตระหนัก ให้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่าวิถีวัฒนธรรม ของตนเองเป็นเรื่องสำคัญ การตั้งคำถาม ชวนคิด ชวนคุย ให้ชุมชนได้เกิดมุมมองต่อ ยอดในการพัฒนา เพราะทุกอย่างเป็นไปได้ถ้าลงมือปฏิบัติ ทุกสิ่งทีประสบความสำเร็จ ล้วนแล้วเริ่มต้นจากการลงมือทำแทบทั้งสิ้น ชุมชนมีประเพณี ความเชื่อ วิถีการเกษตร ที่น่าสนใจ แต่ขาดทักษะในการจัดระบบในการนำเสนอ ประชาสัมพันธ์ให้คนได้รู้จัก หากชุมชนคอยคิด คอยทำปรับเปลี่ยนมุมมอง พร้อมลงมือปฏิบัติก็จะเกิดประโยชน์ อย่างสูงสุด

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างนักประชาสัมพันธ์ชุมชน คือ การมองหาคนในชุมชนที่มี ศักยภาพและใช้อินเตอร์เน็ต พร้อมทั้งมีทักษะด้านการถ่ายภาพ ตกแต่งภาพ เพื่อ นำเสนอข้อมูลใน เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) มาอบรมให้ความรู้ตั้งแต่การ ถ่ายภาพ การแต่งภาพจากโทรศัพท์มือถือ เพื่อเป็นการนำเสนอประชาสัมพันธ์ชุมชน

ทั้ง 4 กลยุทธ์ จึงสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง ยั่งยืน พ.ศ. 2559 - 2563 (CBT Thailand) มีวัตถุประสงค์ในการใช้การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการ กระจายรายได้มากขึ้น เน้นการเชิดชูทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ท้องถิ่น กระตุ้นจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นโจทย์ในการ ทำงานร่วมกันบนพื้นฐาน 5 หลักการ คือ 1) การพัฒนาคน 2) การเพิ่มมูลค่า ทรัพยากรท้องถิ่น 3) การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน 4) การสร้างความเข้มแข็งให้กับ เครือข่ายมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชน 5) การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุข ของชุมชนและนักท่องเที่ยว

ข้อค้นพบประการที่สอง คือ ชุมชนใช้พลังจิตอาสา เป็นจุดเริ่มต้นทำให้เกิดพลังความสามัคคีของชุมชนบ้านห้วยห้วยพัฒนา ร่วมกันสร้างพื้นที่ “กินได้ เทียวได้ ขายได้” โดยไม่ได้ใช้งบประมาณดำเนินการจำนวนมากเหมือนโครงการภาครัฐที่ผ่านมา แต่ใช้พลังจิตอาสา ก่อให้เกิดความสามัคคีในการขับเคลื่อนการทำงานจนบรรลุผลสำเร็จจากพื้นที่แห้งแล้ง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ กลายเป็นพื้นที่สีเขียว มีสิ่งสร้างสรรค์เกิดขึ้นอย่างมากมาย เช่น อุโมงค์ผัก จุดถ่ายภาพ พื้นที่ดำน้ำกิน การทำเกษตรผสมผสานและปลอดสารพิษ ฯลฯ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) ทำให้ชุมชนได้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือ เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันและกันทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชน จัดการโดยชุมชน ผลลัพธ์เกิดขึ้นเป็นของชุมชนที่ผ่านมาสังคมไทยยังขาดการนำจิตอาสามาใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง ทำให้ขาดการปลูกพลังชุมชนในการลุกขึ้นมาจัดการปัญหาตนเอง 4 ด้าน คือ 1) ขาดความพอดีด้านจิตใจ คนส่วนมากมีสภาวะจิตใจไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี ไม่มีความเอื้ออาทร ไม่รู้จักประนีประนอม นึกถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว 2) ขาดความพอดีด้านสังคม ไม่ค่อยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ชุมชนขาดความเข้มแข็งและที่สำคัญ ไม่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและเข้มแข็ง 3) ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน (Bunsirichunggrath 2015: 186 - 187) ทุณวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่คนในชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบทอดมา เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน (Puang-ngam 2008: 395) ดังนั้นการประยุกต์ใช้มิติทางวัฒนธรรม คือ การค้นหาวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เพื่อนำมาสู่การสร้างสรรค์ให้เกิดคุณค่าให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวบนเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน

References

- Bunsirichungrath, P. (2015). *หลักการพัฒนาความฉลาดทางสังคม* [Strategies for the Development of Social Intelligence]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Chidchops. (2016). *บุริรัมย์ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่ละออง ชิดชอบ* [Commemorating the Cremation Ceremony of Mae La - ong Chidchob]. n.p.
- Department of Community Development, Ministry of Interior. (2018). *คู่มือการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี* [A Manual of the Operation of Community Tourism OTOP Innovation Project]. Bangkok: Department of Community Development, Ministry of Interior.
- Document Processing and Archives Committee. (1999). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดบุรีรัมย์* [Culture, Historical Development, Identity, and Wisdom in Buriram Province]. Bangkok: Fine Arts Department, Ministry of Education.
- Jitchinakun, K. (2002). *คติชนวิทยา* [Folklore]. Bangkok: Odeon Store.
- Kongdit, S., Promsilp, W., Rattanapongthara, T., Ransameesuk, J, and Watthanee, T. (2017). รูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว นิเวศเกษตรอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา [Forms and Activities Appropriate for the Participatory Ecological Agriculture Tourism of the Sam Ruean Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya]. *Area Based Development Research Journal*, 9(4), 314 - 326.
- Manasan, P. (2017). *ชนะอย่างไรในยุค 4.0 (LEARN & CHANGE FAST IN 4 .0)* [(LEARN & CHANGE FAST IN 4.0)]. Bangkok: SE - Education.

- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)* [National Economic and Social Development Plan No. 12 (2017 - 2021)]. Bangkok: Office of the National Economic and the Social Development Board.
- Pinanratchathon, S. (2019). วัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี: คุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และแนวทางส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมชาวมอญในประเทศไทย [Khongkharam Temple, Ratchaburi Province, Value of Tangible Cultural Capital and Direction for Promoting the Temple as a Learning Center of Mon Culture in Thailand]. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*, 16(2), 121 - 158.
- Puang-ngam, K. (2008). *การจัดการของชุมชนและท้องถิ่น* [Community and Local Self - Governance]. Bangkok: Bophit Printing.
- Romrattanaphan, W. (2008). *ทุนทางสังคม: กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม* [Social Capital: New Paradigm in Environmental Management]. Bangkok: Thammasat University.
- Suwanvijit W. (2019). กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุในพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำคลองป่าพะยอม - คลอท่าแนะ จังหวัดพัทลุง [Creative tourism activities for elderly tourists in the basis community of khlong pa payom - khlong ta nae, phattalung provine]. *Area Based Development Research Journal*, 10(6), 514 - 529.
- Tancharoen, S. (2016). *การท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนและท้องถิ่น* [Community Tourism by Community for Community and Local]. The 3rd National Academic Conference: Southeast Asian Interdisciplinary Studies.

- Tahom,U. Wandee,P. and Dhurata, S. (2015). ทูทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา จังหวัดบุรีรัมย์ [Cultural Capital and Local Wisdom for Promoting Participation in Natural Resources and Environment of Ban Tama Community, Buriram Province]. *Journal of Environmental Management*, 11(2), 45 - 59.
- Tanapornpan, R. (1996). *ทุนวัฒนธรรม* [Cultural Capital]. Bangkok: Ply Place.
- Sirisamphan, T. (2018). ยุทธศาสตร์ชาติอนาคตไทย [National Strategies for the Future of Thailand]. *National Economic and Social Journal*, 55(Special issue July - December), 6 - 17.